PROFESORUL ȘTEFAN MUNTEANU
Un secol de la naștere

În primăvara acestui an s-a împlinit un secol de la nașterea profesorului Ștefan Munteanu, eminentă personalitate a școlii, a învățământului universitar și a filologiei românești.

Dăruit cu o viață lungă și bine rostuită, Domnia Sa și-a dedicat exemplar capacitatea intelectuală și de creație profesiei didactice și cercetării științifice, pe care le-a potențat și le-a înnobilat cu vocația didactică și cu talentul literar, calități deosebite, pe care le-a cultivat de-a lungul întregii vieți.

Originar din Bucovina de Nord, unde s-a născut la 18 aprilie 1920, în localitatea Plaiul Cosminului (fostul județ Cernăuți), a urmat cursurile școlii elementare în satul natal, iar pe cele liceale, între 1934 și 1940, la celebrul liceu cernăuțean, unde a predat Aron Pumnul și a învățat Mihai Eminescu, și la Liceul *Ștefan cel Mare* din Suceava, unde a obținut, în anul 1941, diploma de bacalaureat.

Între anii 1941 și 1945, când țara era implicată în cel mai devastator război din istoria omenirii, a urmat cursurile Facultății de Litere și Filosofie, Secția filologie clasică, de la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași, pe care a absolvit-o strălucit, cu teza de licență *Considerații cu privire la discursurile din opera lui Tucidide.* Ca student, a frecventat cursurile ținute de mari personalități ale învățământului universitar românesc, precum H. Mihăescu, R. Vulpe, Iorgu Iordan, George Călinescu și eruditul filolog clasic și indo-europenist Theofil Simenschy, al cărui model de savant și de om l-a urmat de-a lungul întregii vieți și de al cărui portret, așezat pe peretele bibliotecii personale de acasă și pe cel din cabinetul de la Universitate, nu s-a despărțit niciodată. De la aceștia a dobândit nu numai cunoștințele fundamentale de filologie clasică și românească, ci și respectul și devotamentul savantului față de știință și al profesorului față de menirea de a-i educa și învăța pe alții.

BDD-A32103 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

Profesorul Ștefan Munteanu și-a început cariera didactică în anul 1945,la Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi” din Rădăuți. De aici a plecat la Alba Iulia, unde,

între anii 1946 și 1960, a fost profesor la Liceul „Mihai Viteazul”, astăzi Colegiul Național „Horia, Cloșca și Crișan”, pe care l-a și condus, în calitate de director, între anii 1957 și 1959. Aici s-a afirmat ca o personalitate reprezentativă, foarte apreciată și respectată de colegi și de elevi pentru temeinicia pregătirii sale de specialitate, pentru vocația pedagogică, pentru ținuta morală și pentru comportamentul socio-uman desăvârșit. Mărturie în acest sens stau evocările pline de sensibilitate și de admirație ale unora dintre foștii săi elevi de la Alba-Iulia, cărora le-a marcat formarea intelectuală și cariera de mai târziu[1], precum și distincțiile acordate de instituții oficiale ca Primăria și Consiliul Local Alba-Iulia[2] și Consiliul Județean Alba[3], cu prilejul unor evenimente aniversare din viața Profesorului, care se alătură distincțiilor primite de Domnia Sa de la Ministerul Învățământului în vremea când profesa la liceul transilvănean[4].

Încă din perioada studenției, profesorul Ștefan Munteanu s-a simțit atras și de cercetarea științifică, iar apoi, ca profesor de liceu, și-a dezvoltat această chemare ținând comunicări la diverse reuniuni științifice și publicând studii despre limba și stilul unor scriitori, în revistele „Cum vorbim” și „Limba română”, sau despre analiza gramaticală și stilistică în școală, făcându-se astfel cunoscut în lumea filologică românească.

Tocmai această recunoaștere națională a calităților sale didactice și de cercetător științific l-au impus atenției celor care înființaseră, în 1956, Facultatea de Filologie de la Institutul Pedagogic de 5 ani din Timișoara, instituție aflată atunci în plin proces de întemeiere. Așa se

[1] Vezi volumul publicat de Ironim Muntean, Rodica Andronescu și Gh. Dăncilă, *Chipuri în oglindă*, Alba Iulia, Editura Bălgrad, 1999, p. 91-100; Valentin Tașcu, *Studii literare*, Cluj-Napoca, Clusium, 2002, p. 179-181 ș.a.

[2] *Diploma de excelență*, în anul 2006.

[3] *Diploma de excelență*, în anul 2010.

[4] *Premiul de Stat al Ministerului Învățământului*, în 1954, și *Ordinul Muncii Clasa a III-a*, în 1957.

BDD-A32103 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

face că, în anul 1960, profesorul Nicolae Apostolescu, decanul de atunci al tinerei facultăți, i-a adresat invitația de veni la Timișoara pe un post de lector la Catedra de limba și literatura română. Deși la Alba-Iulia avea o viață de familie și instituțională bine așezată în cei 14 ani de carieră didactică la Liceul „Mihai Viteazul”, al cărui director fusese numit în anul 1957, Domnia Sa n-a ezitat să accepte această invitație onorantă, asumându-și, însă, și toate riscurile, neajunsurile și dificultățile unui nou început.

Cunoscător temeinic informat în vastul domeniu al culturii clasice și românești, pasionat până la devoțiune de cercetarea limbii, cu deosebire a celei artistice, și dăruit cu o capacitate intelectuală deosebită, cu o remarcabilă putere de muncă și cu o experiență didactică superioară, Profesorul s-a adaptat repede și deplin rigorilor și exigențelor carierei universitare, devenind, în timp foarte scurt, una dintre personalitățile distincte al filologiei timișorene, apreciat și respectat de colegii din toate generațiile, de studenți și de toți cei care aveau preocupări similare în Timișoara și în țară.

Dedicându-se total efortului de informare, documentare, meditație și creație științifică, atitudine proprie mediului universitar autentic, și având-i ca model pe savanții Theofil Simenschy și Gheorghe Ivănescu, profesorul Ștefan Munteanu a urcat, într-un singur deceniu, toate treptele ierarhiei universitare: lector (1960-1969), conferențiar (1969-1971) și profesor universitar activ (1971-1985), după care a fost profesor consultant până în 2010. În anul 1968 și-a susținut teza de doctorat, cu titlul *Probleme ale cercetării stilului, cu privire specială la expresivitatea poetică*, elaborată sub conducerea profesorului G. Ivănescu, membru corespondent al Academiei Române, iar din 1972 până la capătul vieții a fost conducător de doctorat pentru numeroși cercetători tineri, care, după aceea, s-au afirmat ca personalități importante ale filologiei, culturii și învățământului universitar românesc. La fel de înavuțite spiritual și profesional au fost și toate generațiile de studenți care i-au audiat prelegerile și au învățat după cursurile Domniei Sale, elaborate pentru discipline fundamentale, precum istoria limbii române literare, lingvistică generală, stilistică, introducere în filologie, limba și literatura latină. Acestora li se adaugă

BDD-A32103 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

și o seamă de colegi și colaboratori mai tineri, la formarea cărora ca cercetători științifici și universitari a contribuit, de asemenea, decisiv.

Toți i-au purtat întotdeauna respectul și recunoștința cuvenite *Magistrului* admirat și urmat cu perseverență și deplin folos în cariera didactică și în comportamentul social și profesional. Unii dintre ei, între care se numără: Eugen Beltechi, Olimpia Berca, Livius Petru Bercea, Livius Ciocârlie, Simion Dănilă, Marcu Mihai Deleanu, Sergiu Drincu, Ion Medoia, Alexandru Ruja, Ileana Oancea, Aurelia Turcu, Vasile D. Țâra, Livia Vasiluță ș.a.[5], l-au evocat în texte omagiale, pe care le-au publicat în diverse reviste științifice și culturale. Reproducem aici doar un fragment, exemplar pentru modul în care l-au perceput, l-au apreciat și l-au păstrat în inimă și-n gând foștii studenți, colaboratori și colegi ai distinsului Profesor: „Ștefan Munteanu întruchipează pentru mine – și, desigur, pentru zeci de generații de studenți – instituția Profesorului. Problemele pe care le discuta la diferitele cursuri de lingvistică erau dificile și aride. Noi, învățăceii, făceam eforturi de a ne situa la nivelul impus de profesor, dar nici dascălul nu ne lăsa singuri în această "călătorie": explica, relua, nuanța, aducea o mulțime de exemple, reducând dificultatea prelegerilor. N-a vrut nici o clipă să epateze, a introdus totdeauna o anumită sobrietate, fără a fi posac ori opresiv. Refuza efectele unui spectaculos facil, histrionismul, labilitatea de comportament care îndepărtau de orizontul valorilor și al semnificațiilor. Urmărea, cum aveam să-mi dau seama mai târziu, un anumit tip de proiect formativ. Astfel se motivează îndemnurile, repetate, la lectură, la documentare și la reflexie critică. Ne spunea că important este să învățăm așteptarea și răbdarea. Prezența profesorului inspira încredere. Eroarea, improvizația, superficialitatea, absența spiritului critic deveneau de neconceput în prezența sa”.[6]

Întruchipând deopotrivă *savantul și dascălul* în cel mai cuprinzător înțeles al cuvântului, profesorul Ștefan Munteanu a impus, la Timișoara, modelul universitarului sobru și integru, drept și demn,

[5] Vezi secțiunea *Evocări și portrete* din prezentul volum, p. …. - …..

[6] Livia Vasiluță, *Lecțiile Profesorului*, în „Orizont”, serie nouă, XXII, 2010, nr. 4 (1531), p. 15.

BDD-A32103 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

exigent față de sine însuși, dar și față de ceilalți: studenți, doctoranzi ori colegi. Ca *om*, oferea întotdeauna un model de comportare civilizată, de omenie și de atitudine binevoitoare față de semeni.

Opera științifică, pentru realizarea căreia și-a dedicat cea mai mare parte a vieții și a capacității de creație intelectuală, reprezintă componenta esențială a muncii de fiecare zi a savantului Ștefan Munteanu atât înainte, cât și după pensionare, ilustrând astfel adevărul aserțiunii că „din știință și din cultură nu se pensionează nimeni". Este suficient să spunem că între 1985, anul în care s-a pensionat, și anul 2010, Domnia Sa a elaborat și a publicat 75 de lucrări, dintre care 9 cărți și 66 de studii.

În total, opera profesorului Ștefan Munteanu este alcătuită din 210 lucrări publicate, dintre care 14 cărți, 174 de studii, articole și recenzii, 11 scrieri literare, 9 cursuri multiplicate și 2 volume îngrijite. Domeniile de cercetare predilecte pe care le-a abordat sunt: stilistica teoretică și aplicată, istoria limbii române literare, vocabularul, gramatica, latina și lingvistica generală. Despre cărțile Domniei Sale s-au publicat 89 de recenzii și prezentări, semnate, între alții, de Olimpia Berca, Livius Petru Bercea, Mircea Borcilă, Gh. Bulgăr, Lucian Chișu, Crișu Dascălu, Ion Gheție, Al. Graur, Dimitrie Macrea, Ileana Oancea, Ioan Oprea, Titu Popescu, Vasile Popovici, Alexandru Ruja, Mircea Șerbănescu, Daniel Vighi, Petre Zugun ș. a.[7] Toți cei care au scris despre cărțile Profesorului au relevat ampla informație teoretică, pe care își construiește propria concepție despre cercetarea stilului, profunzimea și finețea interpretării stilistice a limbajului poetic eminescian și al altor scriitori români, în care aplică atât mijloacele de investigație ale stilisticii lingvistice, cât și ale celei literare. În felul acesta, inaugurează o noua direcție în cercetarea limbii scriitorilor, care, în concepția sa, trebuie făcută dintr-o dublă perspectivă: lingvistică și literară, întrucât trebuie avută în vedere nu numai arta scriitorului în realizarea comunicării artistice, ci și expresivitatea limbii însăși.

[7] Vezi *Ștefan Munteanu – 85. Referințe critice*. Volum îngrijit de Doina David, Ileana Oancea și Vasile D. Țâra, Timișoara, Editura Amphora, 2005. Cf. și secțiunea *Referințe critice* din prezentul volum, p.

BDD-A32103 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

După cum afirma Ileana Oancea, una dintre cele mai autorizate voci ale stilisticii românești actuale, „Profesorul Ştefan Munteanu a fost cel care a pus un special accent pe problemele teoretice ale stilisticii, ridicând-o în sfera de interogații fecunde ale teoriei limbii, ale lingvisticii generale şi ale esteticii, realizând, în acelaşi timp, analiza limbajului poetic al unor mari creatori, cum ar fi Eminescu sau Blaga, în care, folosind termenii pascalieni, spiritul de geometrie este fericit dublat de spiritul de finețe”[8]. Subliniind și contribuția Profesorului la crearea școlii timișorene de stilistică, aceeași autoare precizează că „la Timişoara s-a dezvoltat […] un „climat stilistic”, pe care profesorul Ştefan Munteanu l-a consolidat mereu, cu luciditate, în lucrările sale deosebit de revelatoare, în tezele de doctorat, devenite unele, şi ele, lucrări semnificative, dar şi la Cercul de lingvistică pe care l-a condus, multă vreme, cu nedezmințită pasiune”.[9]

Profesorul Ștefan Munteanu are merite speciale și în cercetarea istoriei limbii române literare, Domnia Sa fiind cel dintâi propunător de curs universitar la această disciplină care a elaborat și a multiplicat un curs de istorie a limbii române literare moderne, pe care, într-o variantă revăzută și amplificată, l-a inclus în cea dintâi istorie a limbii române literare de la origini până în prezent.[10]

Valoarea operei sale științifice a fost recunoscută la cel mai înalt nivel, fiind distins cu premiul *„B. P. Hasdeu” al Academiei Române* , în anul 1973 , pentru cartea *Stil și expresivitate poetică* (București, Editura Științifică, 1972), *Diploma de onoare pentru merite excepționale în studierea şi promovarea operei eminesciene*, acordată de Consiliul Rectorilor din Timişoara, 8 mai 1989, *Medalia Jubiliară* şi *Diploma „Opera Omnia*”, acordate de Senatul Universității de Vest din Timişoara la 17 aprilie 2010.

Chiar dacă savantul și profesorul Ștefan Munteanu a fost complet dedicat muncii și creației științifice, nedorindu-și funcții și demnități

[8] Ileana Oancea, *La aniversare*, în „Philologica banatica”, vol. I, Timişoara, 2010, p. 26.
[9] *Ibidem.*
[10] Ștefan Munteanu, Vasile D. Țâra, *Istoria limbii române literare*. Privire generală, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1978; (ediția a II-a, 1983).

BDD-A32103 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

de altă natură, s-a implicat totuși în viața cetății ca șef de catedră, vreme de 16 ani, ca prorector al Universității din Timișoara (1969-1971), ca redactor-şef al „Analelor Universității din Timișoara", seria Științe filologice (1976-1985) și ca preşedinte al Filialei din Timişoara a Societății de Științe Filologice din România (1973-1981). Exercitându-și cu seriozitate și convingere toate aceste funcții, Profesorul a contribuit semnificativ la dezvoltarea și la creșterea prestigiului național și internațional al Universității din Timișoara, al Facultății de Filologie și al catedrelor pe care le-a condus.

O preocupare similară, menită să contribuie la integrarea europeană a culturii, a limbii și a învățământului filologic timișorean, a avut-o profesorul Ștefan Munteanu și în perioada 1974-1978, când, în calitate de profesor invitat, a ținut cursuri de limbă și civilizație română la Universitatea din Viena. În acest răstimp a susținut mai multe conferințe în capitala Austriei și în alte centre universitare, precum Salzburg și Innsbruk, a publicat articole în câteva reviste culturale austriece și a avut mai multe întâlniri cu o seamă de reprezentanți ai diasporei românești din Austria, interesați de limba, istoria și cultura română. Un rod deosebit al acestei perioade este, însă, cartea *Scrisori vieneze*, apărută în 1992 la Editura de Vest din Timișoara, în care descoperim, pe lângă intelectualul rafinat, cunoscător profund al relațiilor culturale româno-austriece, și un autentic scriitor, dăruit cu harul deplin al comunicării artistice, chiar dacă oamenii, locurile și întâmplările pe care le evocă nu aparțin ficțiunii, ci lumii prin care a trecut autorul.

Prin schițele și povestirile publicate în tinerețe, dar mai cu seamă prin scrierile memorialistice[11], precum și prin volumul de traduceri din opera lui Rainer Maria Rilke[12], lingvistul și stilisticianul Ștefan Munteanu ni se descoperă și ca un inspirat creator de limbaj artistic. Referindu-se la această fericită îngemănare de calități științifice și

[11] *Scrisori vieneze* ,Timișoara, Editura de Vest, 1992; *Scrisori din Vindobona*, ediția a II-a, Ed. Mirton, 2002 și *Pagini de memorial*, Timișoara, [Ed. Mirton], 2006; ediția a II-a în 2007.

[12] Rainer Maria Rilke, *Gedichte. Poeme*, ediție bilingvă, selecție și traducere de Ștefan Munteanu. Volum îngrijit de Simion Dănilă, Timișoara, Editura Amphora/Mirton, 2009.

BDD-A32103 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

artistice, Alexandru Ruja afirmă, cu justificată convingere, că „Ștefan Munteanu reprezintă în cultura română această benefică asociere într-o personalitate creatoare a savantului şi scriitorului, a celui care se ridică la nivelul ideilor generale, cu o mare capacitate de privire detaşată a spectacolului existențial, şi scriitorul aşezat lângă afectivitatea umană ce vibrează în ritmul poeziei şi sonorizează în melodicitatea rimelor poetice”[13].

Deschis și receptiv la tot ceea ce era nou în domeniul lingvisticii și, în general, al cercetării umaniste, Profesorul s-a condus întotdeauna după un principiu esențial pentru realizarea unei opere durabile, acela pe care însuși îl mărturisea într-un interviu din 1978: „Modernitatea este bună, cu condiția să ții seama de tradiție”. Acest principiu, însușit de toți cei care i-au stat în preajmă și l-au urmat, reflectă o dată în plus echilibrul desăvârșit, măsura dreaptă a lucrurilor făcute temeinic, ferite de excese păgubitoare.

Roadele impresionante ale muncii științifice, didactice și culturale, desfășurate ani de-a rândul de către profesorul Ștefan Munteanu în folosul învățământului, al lingvisticii și al culturii românești se văd azi și se vor vedea mereu în scrierile Domniei Sale, care fac parte din bibliografiile de bază ale acestor domenii științifice și culturale, precum și în amintirea și recunoștința numeroșilor elevi și colaboratori care s-au împărtășit din știința ***savantului***, din înțelepciunea și măiestria ***profesorului***, din integritatea ***omului*** și din distincția unui ***domn al lingvisticii românești***, cum inspirat îl numea regretatul academician Marius Sala[14].

VASILE D. ȚÂRA

[13] Al. Ruja, *Rilke în ediție bilingvă*, în „Orizont”, 2009, nr. 9, p. 14.

[14] Marius Sala, *Un domn al lingvisticii românești*, în Philologica banatica, vol. I, Timișoara, 2010, p. 9-10.

BDD-A32103 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)